

Стефанија Лешкова - Зеленковска (Скопје, Македонија)*
Аида Ислам (Скопје, Македонија)*

ТРАДИЦИОНАЛНАТА МУЗИЧКА ПРАКТИКА ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА ВО УСЛОВИ НА ДОМИНАЦИЈА НА ГЛОБАЛНАТА МУЗИЧКА КУЛТУРА, ДЕНЕС

Една од причините за истражување на овој феномен е и фактот дека во последниве две децении изучувањето на традиционалните инструменти доби институционални димензии преку интегрирање во образовните институции. Се отворија оддели за изучување на народни инструменти во ДМБУЦ – Скопје и на ФМУ Скопје и ФМУ Штип што очекувано би требало да ја зголеми побарувачката и интересот за овие инструменти. Од друга страна карактеристиките на глобалната музичка култура земаат сè поголем замав преку употреба на електронски инструменти и медиуми, сегментација на музичките жанрови и сл. Поради тоа сакавме да истражime дали и колку чинот на изработката на инструменти како еден технички практичен процес би можел да подлегне на влијанијата на технолошките новитети и да ја *модифицира* традиционалната музика.

Операционализацијата на утврдениот метод опфаќа техника на непосредни разговори, недирективни или слободни интервјуа и анкетирање на градителите на инструментите како главен извор на информации.

1. Доминација на глобалните тенденции – импортни инструменти

Сведоци сме дека повеќе од пет децении нови електронски музички инструменти се користат во изведувачката практика на традиционалната музика. Еклатантен пример е користењето на синтесајерот како резултат на неограничените звучни бои и можноста за имитирање на бојата на народните инструменти.

Меѓутоа, без оглед на ваквата состојба сметаме дека синтетичноста неможе да ја загрози неприкосновената потреба за чистотата на фолклорната музика бидејќи доминантната употреба на синтесајерот, според нас, пред сè, се должи на економската оправданост на изведувачот или ансамблот.

Поради тоа и покрај се поголомото интегрирање на современите текови во нашето музичко секојдневие и користењето на „нови инструменти“ како потреба за нови звучни средства ќе останат само како одлика на едно ново време а не и како лик на еден народ. Оттаму фолклорното музичко ткиво, постепеното инкорпорирање на придобивките на новото време ги става само во функција на звучните бои и жанровите, а не како пород на својата традиција.

* Авторот (Стефанија Лешкова -Зеленковска) е доктор на музички науки – вонреден професор на Факултетот за музичка уметност при Универзитетот „Гоце Делчев,, во Штип

* Авторот (Аида Ислам) е доктор на музички науки – вонреден професор на Педагошкиот факултет „Св.Климент Охридски „ при Универзитетот „Св.Кирил и Методиј,, во Скопје

Во едно вакво опкружување би се претпоставило дека општо прифатените форми на комуникација би биле потиснати и би се намалило нивната процентуалност во размената на музичките добра.

Во конкретниот случај, сметаме дека токму вмешувањето на современите технолошки влијанија само ќе го оддалечат од народното т.е. од автентичниот чин на изработка на фолклорните инструменти.

Многу форми на знаење и пракса остануваат и ќе останат локални, бидејќи тие се „повлијателни од влијанијата” (Ericksen 2001: 299).

2. Изработувачи на традиционалните инструменти денес

Од општо прифатените методи и органолошки истражувања кои се конципирани по редоследот: терминологија, техника на изведување и музички можности, изведувачки репертоар, функција, историјат и распространетост (Гојкович 1989: 8, Даутовски 2006: 163), нас во овој момент не интересираше ергологијата и технологијата. Преку нашето теренско истражување кое го дигитализиравме, ние сакавме да ги увидиме техничко-технолошките, социолошките и културолошките фактори кои влијаат врз формирањето на целосната слика на овие ретки и уникатни занаети.

За да ги собереме потребните информации и да дојдеме до самите изработувачи се обврнавме до субјектите кои што ги интегрираат фолклорните – традиционални инструменти во изведувачката практика. Тоа се: културно – уметнички друштва, Народниот оркестар на МРТВ, ансамбли за изведување и снимање на народна музика, поп-рок и џез ансамбли, формалните образовни институции, фестивали на традиционална музика – с. Долнени, с. Истибање, с. Чаликли.

Од добиените информации, во истражувањето ги вклучивме оние изработувачи кои одговорија на прашалникот. Тоа се: Љубе и Диме Гиевски – Скопје, Халил Муареми – Скопје (нас. Ченто), Селадин Зекир – Скопје (нас. Драчево), Стојанче Костовски – с. Виниче (Скопско), Милован Дачев – Мики – с. Трубарево (Скопско), Мумин Демири – с. Свиларе (Скопско), Веле Крстески – Кичево, Љупчо Јуртоски – Прилеп, Драги Атанасов – Кочани и Данило Гоцевски – с. Свегор (Делчевско).

3. Резултати од истражувањето

Истражувањето се состои од теориски и од практичен дел. Прашалникот кој содржи 14 прашања се однесуваше на добивање податоци за социо – економскиот и културниот статус на изработувачите на музички инструменти.

На територијата на Р. Македонија во периодот 2008/2009 година активно делуваат 10 изработувачи на традиционални инструменти, мажи на возраст од 23 до 65 години.

Инструментите кои ги изработуваат се од следниве групи: жичени – тамбури, чифтели, шарки и примови, дувачки – кавали, еурли, шупелки, дудуци, гајдарки и гајди, како и ударни – тапани. Четворица од градителите се занимаваат со изработката како главна професија, а занаетот го имаат наследено преку семејна традиција. Останатите се самоуки. Сите изработувачи свират на инструментот што ги изработуваат, во функција на проверка на квалитетот.

Инструментот за изработувачите се продаваат на различни начини и на повеќе локации. Двајца од нив имаат специјализиран дуќан за продажба, а останатите, инструментите ги продаваат преку индивидуални контакти.

Практичниот дел го реализиравме со посета на работилниците како главен мотив на истражувањето за да видиме дали и колку техничко – технолошките достигнувања и новите тенденции се продирени во самиот процес на создавање на инструментите и какви се рефлексите врз самиот чин на изработка. Застарената технологија на изработка која беше евидентна кај секој од изработувачите е резултат пред сè на лошата економска состојба но и на нивната убеденост дека рачната изработка не може да ја замени новите машини и дека всушност секоја промена би се одразила врз звукот (би му ја земала душата на инструментот. И покрај тоа што се работи за мал број на поединци кои се посветени на овој занает, тие ги задоволуваат потребите на музичкиот пазар. Но, вештината на рачната изработка на материјалот која ја дава „душата“ на инструментот, го пролонгира процесот на производство, со што нема економска оправданост и неможе да ја задоволат вредноста на вложениот труд (цените се движат од 100 до 350 евра).

Заклучок

Фактот дека овој занает станува сè пораритетен говори и фактот дека само двајца од изработувачите имаат наследници. Поради тоа, сметаме дека во концептот на културната политика треба да се води поголема грижа за перспективите на овој сегмент од музичката традиција и во таа смисла треба да постои јасно утврден модел за заштита на овој редок занает.

Ваквиот модел треба да поттикне поголем интерес кај идните генерации со што би се овозможило презервација на занаетот и народниот инструментариум, а со тоа да се прошират перспективите на музичката традиција во експанзијата на новите музички тенденции кои во овој момент се базираат врз: ентузијазам, посветеност, искусство, знаење и трпеливост.

Преглед на литература

1. **Blum, Stephen. Philip Bohlman. Neuman Daniel. 1993.** *Ethnomusicology and Modern Music History*. Chicago: University of Illinois Press
2. **Bohlman, Philip Vilas. 1988.** *Folk Music in the Modern World*. Indianapolis: Indiana University Press
3. **Castells, Manuel. 2001.** *The Internet galaxy*. Oxford: University Press
4. **Christensen, Dieter. 1996.** *1996 Yearbook for traditional music*. Paris: UNESCO
5. **Голабовски, Сотир. 1999.** Историја на македонската музика. Скопје: Просветно дело

6. **Даутовски, Драган. 2008.** Кавалот во Македонија (магистерски труд)
7. **Даутовски, Драган. 2006.** Тамбурата во Македонија (магистерски труд I дел)
8. **Димитровски, Душко. 1994.** *За нашата музика.* Битола: БИД „Мисирков“
9. **Eriksen, Th. Hylland. 2001.** *Small Places, Large Issues.* London: Pluto Press
10. **Eyerman, Ron. Jamison Andrew. 1998.** *Music and social movements: mobilizing traditions in the 20th century.* Cambridge : Cambridge University
11. **Гиденс, Ентони. 2003.** *Забеган Свет: како глобализацијата ги пробликува нашите животи.* Скопје: Филозофски факултет
12. **Gojkovic, Andrijana. 1989.** *Narodni muzicki instrumenti.* Beograd: Vuk Karadzicic
13. **Golemovic, O.Dimitrije.. 1984.** Graditelj dvoenica.. *Zvuk*, br.1. str. 56-68. Sarajevo: SOKOJ
14. **Манчев, Томе. 2005.** Традиционалните народни инструменти инспирација за македонските композитори од XX и XXI век, Конференција *Културната политика и музичкото образование.* Скопје: ФМУ/ ИРАМ
15. **Merriam, Alan.P. 1980.** *The Antropology of Music.* Evanston: Northwestern University Press – Illinois
16. **Stokes, Martin. 2003.** Globalization and the Politics of modern music. *The Cultural study of Music.* London: Routledge
17. **Taylor, D.Timothy. 2001.** *Strange sounds-music, technology & culture.* London: Routledge
18. **Цимревски, Боривоје. 2000.** *Шупелката во Македонија.* Скопје: Институт за фолклор Марко Цепенков - Скопје
19. **Цимревски, Боривоје. 1996.** *Гајдата во Македонија.* Скопје: Институт за фолклор Марко Цепенков – Скопје

Stefanija Leshkova -Zelenkovska (Skopje, Macedonia)*

Aida Islam (Skopje, Macedonia)*

TRADITIONAL MUSIC PRACTICE IN THE REPUBLIC OF MACEDONIA IN TERMS OF DOMINATION OF GLOBAL MUSIC CULTURE TODAY

Summary

The aim of our research is to present the prospects of musical tradition in circumstances of expansion of new musical tendencies and technological achievements through the

* The Autor (Stefanija Leshkova - Zelenkovska) is PHD in Music science - Professor at the Faculty of music, University 'Goce Delchev, Shtip, R. Macedonia

* The Autor (Aida Islam) is PHD in Music science - Professor **at the Pedagogical Faculty ss.Kliment Ohridski , University ss.Cyril and Metodius“**, Skopje R. Macedonia

makers of traditional musical instruments. In our field research that we have digitalized, we would like to present the sociological and cultural condition of these rare and unique crafts that reach the core of the music of a nation the most. We have followed this creative act of the birth of the instrument through the maker – craftsman and the technology of making instruments in function of preserving the authenticity of traditional sound. The field research has confirmed that makers of folk instruments are the most relevant symbols of cultural identity within the community, as every maker makes instruments exclusively for the needs of his nation.